

Školitelský posudok na prácu

Bc. Zdislavy Pilařové

Vnímání architektury z období socialismu ve veřejném diskurzu po roce 1989

Dejiny premien verejného priestoru predstavujú už niekoľko desiatok rokov populárnu tému, aj často interdisciplinárne pojatých historických výskumov. Od veľkého očarenia problematikou miest pamäti a tém spojených s vytváraním a búraním pomníkov, až po spoločensky kontextualizované dejiny architektúry, neustále vznikajú práce, ktoré nám pomáhajú citlivejšie vnímať vzťahy medzi neživými artefaktmi vzniknutými z ľudskej činnosti a spoločným či kultúrnym dianím. V tomto kontexte vidím aj prínos predloženej práce, ktorá zároveň ilustruje aj posun smerom k interdisciplinárne a spoločensky-aktuálne orientovaným témam, ktoré sa stále viac objavujú aj v českých diskusiách o najnovších dejinách.

Ako školiteľ Bc. Pilařovej by som rád vyzdvihol jej pracovitost', systematickosť a dobrú orientáciu v problematike už na začiatku našej spolupráce. To sa prejavilo aj na zaujímavom poňatí jej diplomovej práce. Spolupráca so študentkou bola veľmi dobrá, ďalej rozvíjala na seminároch prezentované a diskutované texty, resp. si našťudovala bohatú literatúru a zdroje k dejinám architektúry ale aj k iným témam. Práca vznikala v diskusii, pričom autorka dlhodobo premýšľala rôzne možnosti smerovania jej výskumu. Nakoniec predložila prácu, ktorá spája dejiny architektúry – ktorým venuje signifikantnú časť svojej práce – s témami spojenými s post-socialistickou ochranou pamiatok a vyrovnávaním sa s komunistickou diktatúrou.

Zároveň je dôležité upozorniť, že záujem autorky o tému a aj apel, ktorý odznel už v prvej vete úvodu: „*Architektura z období socialismu je zejména v posledních dvou dekádách často ohrožena necitlivými přestavbami a demolicemi, které veřejný prostor ochuzují o jednu z výrazných etap české moderní architektury.*“ (s. 7) vyplynul už z jej predchádzajúcej osobnej a odbornej skúsenosti s problematikou pražského Transgasu.¹

Po kratšom úvode nasleduje prvá kapitola venovaná vývoju českej architektúry v rokoch 1945–1989, ktorú samotná autorka charakterizuje ako dôležitú z hľadiska kontextu témy, t.j. pre následným predstavením diskusií a aktivít spojených s búraním a postsocialistickým hodnotením danej éry, predstavuje koncepčné východiská spojené s ich vznikom. Nie som si istý, či až takýto rozsiahly úvod do problematiky dejín architektúry bolo nutné k práci pripojiť, ale v rámci diskusie s autorkou sme sa dohodli, že zmysel tohto kroku bude potrebné

¹ PILAŘOVÁ, Zdislava. *Kontroverze kolem administrativních budov Transgas v kontextu památkové ochrany architektury z dob socialismu*. Bakalářská práce. Praha : Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Katedra německých a rakouských studií, 2019.

v práci viac vysvetliť. O toto by som poprosil kolegyňu aj v rámci nadchádzajúcej diskusie počas obhajoby jej diplomovej práce.

Druhá kapitola obsahuje tri zaujímavé, podrobne spracované a dobre vyargumentované prípadové štúdie na tému stavieb – obchodného domu Máj, hotelu Praha a budov Transgasu. Pilařová upozornila, že najväčšie verejné debaty sa týkali občianskych stavieb a z toho dôvodu aj vybrala tri najčastejšie diskutované. U všetkých troch stavieb sa pritom rôznym spôsobom diskutovala otázka ich zaradenia na zoznam kultúrnych pamiatok.

Tretia kapitola je už priamo zacielená na otázku „vyrovnávania sa s minulosťou“, ale dotýka sa aj tém ako napr. kritika panelovej výstavby, resp. je stále silne vložená do „architektonického diskurzu“, ktorý je charakteristický pre prácu Bc. Pilařovej. Práve jasnejšie rozdelenie „sfér analýzy“ – odborne-architektského, pamiatkarského, či pamäťového by práci ešte prospelo.

Zdislava Pilařová vo svojej práci nakoniec ponúkla aj odpovede na výskumné otázky súvisiace práve s pamäťovou funkciou vybraných stavieb po roku 1989: *„Zda reflektuje zanikání architektury z doby socialismu současný vztah české veřejnosti k vlastní socialistické minulosti? Zda je architektura z doby socialismu vnímána jako negativní symbol minulého režimu, a tím určena k odstranění? Zda nepředstavuje časté označení socialistická/komunistická architektura pouze záminku k demolici či přestavbě a skrývá tak skutečné pragmatické/ekonomické důvody?“*

Vo svojom výskume – odvolávajúc sa na Mannheimove poňatie generácií – vyzdvihla generačný stret, v rámci ktorého so staršou generáciou spojila negatívnejšie postoje k danej architektúre a s mladšou zas snahu o ich uchovanie, v zmysle muzealizácie minulosti. V tomto ohľade predstavuje zaujímavý jav špecifické vyzdvihovanie nehodnotnosti normalizačnej architektúry, ktorá je takto vlastne vyňatá zo skupiny socialistickej architektúry a na rozdiel od architektúry 50. rokov, ktorá má bližšie k funkcionalistickej a tradicionalistickej estetike získava špeciálny atribút „nekvality“ a „neestetičnosti“, čím sa znižujú i možnosti jej uchovania pre budúcnosť.

Vybrané budovy sa v práci stávajú nositeľkami „tiahy minulosti“, reprezentované v zmysle propagačného a propagandistického zámeru ich tvorcov, ako symboly „komunistickej totality“, ktoré je treba odstrániť. Ako ukázala kolegyňa Pilařová, okrem tohto anti-komunistického rozmeru sa ale v kontexte búrania daných stavieb objavujú aj ekonomické zámery, pre ktoré je práve daný diskurz výhodný, keďže *„developer či majitel označením budovy jako komunistické či normalizační chce oslabit místo dané stavby ve veřejném diskurzu“* (s. 4, 100-101). Práve o tomto rozmere by som sa dozvedel rád ešte viac.

Napriek drobným poznámkam musím konštatovať, že kolegyni sa podarilo napísať rozsiahlu prácu, ktorá číta 122 strán. Zdislava Pilařová prichádza s kvalitne napísanou prácou, postavenou na serióznom interdisciplinárnom výskume, ktorá rozširuje naše vedomosti v oblasti diskusie o normalizačnej architektúre. Z vyššie napísaných dôvodov odporúčam prácu k obhajobe a navrhujem hodnotenie výborný (1).

V Budapešti, 26. 5. 2022